

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 4.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.4.41>
УДК 336.717

Ю. В. Масюк,

к. е. н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-6339-3011>

РОЗВИТОК НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ КОМПАНІЙ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

I. Masiuk,

PhD in Economics, Professor, Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Dnipro State Agrarian and Economic University

DEVELOPMENT OF NON-BANKING FINANCIAL COMPANIES ON THE FINANCIAL SERVICES MARKET OF UKRAINE

В статті здійснено аналіз розвитку небанківських фінансових компаній на ринку фінансових послуг України. Визначено, що ринок фінансових послуг виступає однією із найважливіших складових сучасної економічної системи. Доведено, що запорукою успіху ефективного і дієвого функціонування ринку небанківських фінансових послуг є постійний моніторинг його елементів, інструментів, учасників. Небанківські фінансові компанії є важливою складовою фінансової системи та ринку фінансових послуг. В статті проведено аналіз динаміки кількості фінансових компаній на ринку фінансових

послуг України та обсяги їх активів. Здійснено візуалізацію структури активів фінансових установ на ринку фінансових послуг України регулювання і нагляд за якими здійснюється НБУ. Визначено ключові складові розвитку ринку фінансових послуг України. Доведено, що сектор небанківських фінансових компаній на ринку фінансових послуг України динамічно розвивається.

The article analyzes the development of non-banking financial companies in the financial services market of Ukraine. It was determined that the financial services market is one of the most important components of the modern economic system. It has been proven that the key to the success of the effective and efficient functioning of the market of non-banking financial services is the constant monitoring of its elements, tools, and participants. Non-banking financial companies are an important component of the financial system and financial services market. Non-banking financial companies are an important component of the financial system and financial services market. They differ from traditional banks in that they do not have the status of banks and are usually not licensed to accept deposits or make loans. The article analyzes the dynamics of the number of financial companies on the financial services market of Ukraine and the volume of their assets. Visualization of the structure of assets of financial institutions on the market of financial services of Ukraine, regulated and supervised by the NBU, was carried out. The non-bank financial market, which includes insurance, investment funds, financial technology (FinTech) and other financial institutions, is constantly evolving under the influence of various factors such as technological innovations, regulatory changes, demographic and socioeconomic trends. There is a certain combination of factors that influence the development directions and strategies of the non-banking financial market, creating both challenges and opportunities for participants in this sector. The key components of the development of the Ukrainian financial services market have been identified. It has been proven that the sector of non-banking financial companies in the financial services market of Ukraine is developing dynamically. Non-bank financial institutions are increasingly cooperating internationally, which

opens up new opportunities for development and innovation. With the emergence of new technology players and the opening of markets for start-ups, competition in the non-banking sector may increase significantly, prompting institutions to find new ways to attract customers and improve service quality.

Ключові слова: *фінанси, фінансовий ринок, фінансові послуги, небанківські фінансові компанії, ломбарди, страховики, фінансові компанії.*

Keywords: *finance, financial market, financial services, non-bank financial companies, pawnshops, insurers, financial companies.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Ринок фінансових послуг виступає однією із найважливіших складових сучасної економічної системи якому відводиться значне місце у загальному механізмі організації та регулюванні в економічному контексті життя суспільства від ефективності функціонування якого залежить успіх соціально-економічних перетворень країни. Запорукою успіху ефективного і дієвого функціонування ринку небанківських фінансових послуг є постійний моніторинг його елементів, інструментів, учасників, оскільки даний ринок розвивається у відповідності до ймовірнісних законів і на нього мають вплив різні коливання. Більше того, важливо згенерувати інформаційний базис для якісного і чіткого аналізу. Небанківські фінансові компанії є важливою складовою фінансової системи та ринку фінансових послуг. Вони відрізняються від традиційних банків у тому, що не мають статусу банків та, зазвичай, не мають ліцензій для прийняття збережень або надання кредитів. Тому вкрай важливим є питання дослідження сучасного стану розвитку небанківських фінансових компаній на ринку фінансових послуг України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сутності і особливостей ринку фінансових послуг, а також питань розвитку небанківських фінансових компаній на ринку фінансових послуг присвятили свої наукові

праці значна кількість вітчизняних та зарубіжних науковців. Серед них варто виокремити таких дослідників як: Базилевич В. Д., Бороденко Т.М., Буряченко А.Є., Гапонюк М.А., Дребот Н. П., Миколишин М. М. Осецький В. Л. Танчак Я. А., та ін. Враховуючи значні здобутки науковців в дослідженні сутності небанківських фінансових компаній та їх розвитку на ринку фінансових послуг певні аспекти залишаються малодослідженими та потребують змістовних доопрацювань, а саме моніторинг актуального стану небанківського фінансового сектору в контексті функціонування в умовах вимог нового законодавства.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті базується на дослідженні сучасного стану розвитку небанківських фінансових компаній на ринку фінансових послуг України

Виклад основного матеріалу дослідження. Ринок фінансових послуг є важливою складовою будь-якої економіки і включає в себе широкий спектр продуктів і послуг, які стосуються грошових потоків, інвестування, збережень, кредитування, страхування та інших фінансових операцій. Загальновідомо, що ринок фінансових послуг пропонує широкий спектр продуктів, таких як банківські депозити, акції, облігації, пенсійні фонди, іпотечні кредити, страхові поліси, інвестиційні фонди тощо. Це дозволяє клієнтам вибирати продукти, які відповідають їхнім потребам та ризиковим уподобанням. Він часто піддається суворому регулюванню через різноманітні законодавчі акти та наглядові органи. Метою такого регулювання є забезпечення стабільності фінансової системи, захист споживачів та збільшення довіри до ринку. Варто також наголосити, що ринок фінансових послуг є досить глобалізованим, з взаємозалежністю між різними країнами та ринками. Це створює можливості для розвитку міжнародних фінансових операцій та ризиків.

Досліджуючи сучасний стан розвитку небанківських фінансових компаній на ринку фінансових послуг України варто погодитися з думкою Бороденко Т.М., Буряченко А.Є., Гапонюк М.А. стосовно того, що: «розвиток суб'єктів фінансового ринку до початку війни характеризувався активізацією

небанківських фінансово-кредитних установ, які демонстрували зростання своїх фінансових активів, збільшення обсягу фінансових операцій та розширення клієнтської бази. Різноманіття типів небанківських фінансово-кредитних установ на фінансовому ринку та різноманіття їх фінансових послуг виникало під впливом попиту ринку, учасники якого потребують різного спектру послуг, які не надаються банківськими установами або для яких вони не мають відповідних повноважень» [1].

Цікавою є точка зору Дребот Н. П., Танчак Я. А. та Миколишин М. М. стосовно того, що: «розвиток фінансового ринку, підприємництва та конкурентного середовища в Україні зумовлює перебудову усіх складових інвестиційного середовища. Важливого значення при цьому набуває діяльність небанківських фінансових установ, які задовольняють потреби учасників фінансового ринку через надання їм максимально широкого асортименту вузькоспеціалізованих фінансових послуг. Особливістю сучасного етапу розвитку небанківських фінансових установ є потреба у поліпшенні не тільки кількісних, а і якісних показників їх діяльності на фінансовому ринку. Підвищення ефективності системи функціонування небанківського фінансового посередництва стає найважливішим чинником, що здатний забезпечити розвиток вітчизняного фінансового ринку» [2, с. 110].

Розглянемо більш детально сутність поняття ринок фінансових послуг. У Законі України «Про фінансові послуги та фінансові компанії»: «ринок фінансових послуг - сукупність учасників ринку фінансових послуг та відносин між ними, пов'язаних з наданням та отриманням фінансових та супровідних послуг» [3].

Варто акцентувати увагу на зміни, які відбулися з 1 липня 2020 року. За офіційною інформацією Національного банку України: «Національний банк перейняв на себе функції регулятора ринку небанківських фінансових послуг: страхових, лізингових, факторингових компаній, кредитних спілок, ломбардів та інших фінансових компаній. Національний банк регулює діяльність учасників ринку небанківських фінансових послуг: страховиків, кредитних

спілок, фінансових компаній, ломбардів та небанківських надавачів платіжних послуг. Регулювання ринку небанківських фінансових послуг здійснюється з метою дотримання учасниками ринку фінансових послуг вимог законодавства, забезпечення рівного доступу до фінансових послуг, захисту прав та інтересів клієнтів» [4].

Аналізуючи стан небанківського фінансового сектору доцільно зауважити, що за даними аналітичного звіту НБУ «Огляд небанківського фінансового сектору» Листопад 2023 р.: «у III кварталі 2023 р. кількість надавачів небанківських фінансових послуг вкотре зменшилася: із Реєстру виключено 33 фінансові компанії, вісім кредитних спілок, шість ломбардів та чотири страховики. Більшість фінустанов залишили ринок, добровільно відмовившись від ліцензій. Відповідно до вимог Закону України Про платіжні послуги дві фінкомпанії виключено з Реєстру та у статусі платіжних установ включено до Реєстру платіжної інфраструктури. Упродовж III кварталу за рішенням регулятора кільком фінансовим компаніям було анульовано частину ліцензій, а після усунення порушень поновлено їхню дію. У III кварталі обсяги активів надавачів небанківських фінансових послуг збільшилися на 5.2% (+11.9% р/р). Активи зростали в усіх сегментах ринку, однак найшвидше - у фінансових компаній. Частка НБФУ в активах фінансового сектору, нагляд за якими здійснює НБУ, упродовж кварталу збільшилася на 0.2 в. п. до 11.1%.» [5].

Також варто звернути увагу на те, що: «з початку 2024 року набуло чинності нове законодавство для надавачів небанківських фінансових послуг. Особливості нових законів – посилена увага до якості корпоративного управління та управління ризиками, посилення вимог до платоспроможності та ринкової поведінки стосовно споживачів послуг. Новий Закон України Про страхування посилює вимоги до корпоративного управління та платоспроможності, підвищує роль актуарної функції. Страховики отримуватимуть лише одну ліцензію замість цілої низки на кожен вид послуг. Передбачено обов'язкову реєстрацію страхових посередників у єдиному

реєстрі, вимоги до їхнього рівня компетентності та уникнення конфлікту інтересів. Страховики матимуть шість місяців на приведення діяльності у відповідність до нових вимог. Нова редакція Закону України Про кредитні спілки розширює перелік осіб, які можуть стати їхніми учасниками. Розширюються джерела поповнення капіталу, встановлюються нові вимоги до корпоративного управління, спрощується процедура входу на ринок. Вимоги до оцінки ризиків та платоспроможності кредитних спілок також будуть посилені. Проекти нормативно-правових актів, розроблені для впровадження закріплених законами підходів, вже надані для обговорення учасникам ринку. Крім того, у 2024 році лізингодавці набувають статусу фінансових компаній. Це сприятиме підвищенню їхньої капіталізації та посиленню вимог до прозорості й управління ризиками» [5].

Дослідження кількості фінансових компаній на ринку фінансових послуг може мати широке застосування в аналізі та прийнятті рішень, як для державних органів влади, так і для приватних підприємств та інвесторів. Таке дослідження здійснюється для: розуміння ринкової конкуренції, оцінювання ринкового потенціалу, формування політики регулювання фінансового ринку. Динаміка кількості фінансових компаній на ринку фінансових послуг України та обсяги їх активів представлена в таблиці 1.

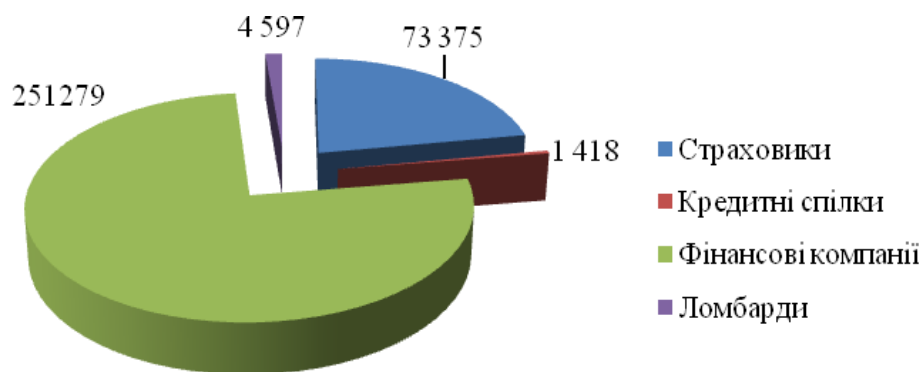
Таблиця 1. Динаміка кількості фінансових компаній на ринку фінансових послуг України та обсяги їх активів

	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	09.2023 р.	Відхилення 3 квартал 2023 р. від 2022 р.
Страховики, кількість	233	210	155	128	111	-17
<i>Активи млн грн</i>	63867	64903	64737	70298	73375	9508
Кредитні спілки	337	322	278	162	143	-19
<i>Активи млн грн</i>	2502	2317	2330	1449	1418	-1084
Фінансові компанії	986	960	922	760	594	-166
<i>Активи млн грн</i>	162197	186572	216406	243997	251279	89082
Ломбарди	324	302	261	183	171	-12
<i>Активи млн грн</i>	4265	3854	4289	4101	4597	332

Джерело: сформовано автором на основі: [5].

Аналізуючи статистичні дані представлені у таблиці 1 варто зазначити, що на протязі періоду дослідження 2019 рік – 3 квартал 2023 р. кількість учасників фінансового ринку України мала тенденцію до зменшення. Така ситуація зумовлена впливом різних ситуацій таких як: нові вимоги законодавства, війна в Україні та ін. Найбільшого скорочення зазнали фінансові компанії лише у 3 кварталі 2023 року в порівнянні з 2022 роком їх кількість зменшилася на 166 одиниць.

На рисунку 1 розглянемо структуру активів фінансових установ на ринку фінансових послуг України регулювання і нагляд за якими здійснюється НБУ за 9 місяців 2023 року.

Рис. 1. Структура обсягу активів фінансових установ на ринку фінансових послуг України а 9 місяців 2023 року, млн грн

Джерело: сформовано автором на основі: [5].

Аналізуючи рисунок 1 зазначимо, що майже по всім досліджуваним фінансовим установам за аналізований період спостерігається збільшення обсягу активів. Лише кредитні спілки зменшили за аналізований період обсяг активів 1084 млн грн. За даними Огляду небанківського фінансового сектору: «обсяг активів збільшився в установ, що залучають депозити, водночас у тих, що працюють лише на пайовому капіталі, активи знову знизились. Із

zareestrovanih 143 kreditnih spilok lishe 34 e vyklyuchno payovimi, za period pandemii ta voennogo stanu ixnja kilkist zmenzilasya v kilka raziv za kvartal zmenzilasya yak obсяgi nadanih kreditnimi spilkami pozik – na 10%, tak i kreditnij portfel – na 0.3%. Peredusim na 38% skorotilasya obсяgi bizneskreditiv, nadanih privatnim seliansьkym gospodarstvom. Vodnochas zaborhovanist za spozhivchimi kreditami i obсяgi novih vidanih kreditiv majzhe ne zminilasya. Zayavlena srednya chastka prostrochenoї bilsh yak na 90 dniv osnovnoї sumi kreditiv znizilasya na 2 v. p. do 28%, abo 367 mln грн. Vodnochas zrostaє obсяg nesplachenihs procentiv za cimi pozikami, nini voni stanovlyat vze polovinu vid osnovnoї sumi problemnih kreditiv» [5]. Najbilshе aktiviv naroshuyut finansovi kompanii, u veresni 2023 roku obсяg ihs aktiviv skladaв 251279 mln грн, sho na 89082 mln грн bilshе ni zh u 2019 roci. Nezvazhayuchi na pandemiu ta viynu diyalnist finansovih kompanii e pributkovoю.

Vrahovuyuchi viщенavedene, varto pogoditasya z tverdzhennям Bazilevicha V.D., ta Oseckogo V.L. stosovno toho, sho: «derzhava povinna vystupati centralnim sub'ektom u procesi modernizacii finansovih ta ekonomichnih institutiv, i ii rol ne lishe uskladnyoetsya, ale i yakісно zminyoetsya v umovah transformacijnih peretvorenyh. Zabezpechenna institucijnih umov dla stійkogo dovghostrokovogo ekonomichnogo zrostannya za raхunok vnutrishnih resursiv mozhlive zavdyaki institucijnii intensyfikacii, posilennю integrativnoї vzayemodii ta komplementarnosti vsih vidiv institutiv. Rozvytok cih institutiv spriyatyme zmicnennю doviri do ekonomichnih agentiv» [6, s. 20].

Za tverdzhennям perшого zastupnika golovi NBU Rohkovoї K.: «nebankivskij finansovij rynek maє horoshi perspektivi dla rozvytku. Narazi yogo chastka skladaє lishe 11% v aktivah finansovih ustanov, na glyad za yakimi zdіysnyo Natsionalnij bank. Cya chastka mozhе buti v razі bilshoю, adzhe globalnij rynek nebankiv, za danymi Financial Stability Board, shvidko zrostaє i syagaє blizьko 50% finansovoї systemi» [7].

Nebankivskij finansovij rynek, sho vkluchaє v sebe strahuvannya, investicijnі fondy, finansovi tehnologii (FinTech) ta iнші finansovi instituty,

постійно еволюціонує під впливом різноманітних факторів, таких як технологічні інновації, регуляторні зміни, демографічні та соціоекономічні тенденції. Існує певна сукупність факторів, які впливають на напрямки розвитку та стратегії небанківського фінансового ринку, створюючи як виклики, так і можливості для учасників цього сектору. Ключові складові розвитку ринку фінансових послуг представлено на рисунку 2.

Рис. 2. Ключові складові розвитку ринку фінансових послуг України

Джерело: сформовано автором.

Узагальнюючи інформацію представлену на рисунку 2 наголосимо на тому, що зазначені складові в сучасних умовах функціонування відіграють важливу роль, а саме цифрова трансформація вдосконалює небанківський фінансовий сектор.

Мобільні додатки, блокчейн, штучний інтелект і інші інновації змінюють способи, якими клієнти взаємодіють зі своїми фінансовими послугами, а також підвищують ефективність операцій. Персоналізовані фінансові послуги характеризуються розвитком аналітичних технологій, який дозволяє небанківським фінансовим установам надавати більш індивідуалізовані послуги, враховуючи потреби та уподобання кожного клієнта. Зміни в

регулюванні можуть вплинути на структуру та функціонування небанківського фінансового сектору. Регуляторні органи можуть спрямовувати сектор у напрямку більшої прозорості, стабільності та захисту споживачів. Небанківські фінансові установи все більше співпрацюють на міжнародному рівні, що відкриває нові можливості для розвитку та інновацій. З появою нових технологічних гравців і відкриттям ринків для стартапів, конкуренція в небанківському секторі може значно збільшитися, що спонукає установи до пошуку нових способів привертання клієнтів і підвищення якості послуг.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Підсумовуючи результати проведеного дослідження наголосимо на тому, що сектор небанківських фінансових компаній на ринку фінансових послуг України динамічно розвивається навіть у кризових умовах, проте існує певний обсяг проблем, які стоять на шляху до їх ефективного функціонування. Серед них варто виокремити наступні: недостатня регуляторна база, українське законодавство часто не враховує швидко зростаючий сектор небанківських фінансових установ. Наявність якісного, адаптивного та стабільного регулювання є ключовим для створення сприятливого середовища для розвитку цього сектору. Конкуренція у сфері фінансових послуг на українському ринку дуже висока. Деякі небанківські фінансові установи можуть бути менш стійкими до фінансових стресів порівняно з банками, особливо якщо вони залежать від зовнішніх джерел фінансування. Розв'язання цих проблем потребує спільних зусиль з боку уряду, регуляторних органів, бізнесу та інших зацікавлених сторін. Перспективними напрямками подальших наукових досліджень є аналіз кредитної діяльності небанківських фінансових компаній та огляд нових кредитних продуктів на ринку фінансових послуг України.

Література

1. Бороденко Т.М., Буряченко А.Є., Гапонюк М.А. Діяльність небанківських фінансових установ на ринку фінансових послуг Економіка та

суспільство. 2023. Випуск 57. URL.:
<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3128/3051> (дата
звернення 24.03.2024).

2. Дребот Н. П., Танчак Я. А., Миколишин М. М. Тенденції розвитку небанківських фінансових установ на ринку фінансових послуг України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2020. № 30(1). С. 109-114.

3. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001р. № 2664-III. URL.:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>. (дата звернення: 20.03.2024).

4. Нагляд за ринком небанківських фінансових послуг. URL.:
<https://bank.gov.ua/ua/supervision/nonbanks> (дата звернення: 25.03.2024).

5. Огляд небанківського фінансового сектору. Листопад 2023 р. URL.:
https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Nonbanking_Sector_Review_2023-11.pdf?v=7 (дата звернення: 15.03.2024).

6. Базилевич В. Д., Осецький В. Л. Інституційний концепт модернізації фінансових інститутів. *Фінанси України*. 2013. № 5. С. 19-30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2013_5_4 (дата звернення: 26.03.2024).

7. Чотири кроки до нового ринку небанківських фін послуг. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/11/16/706676/> (дата звернення: 27.03.2024).

References

1. Borodenko, T.M. Buriachenko, A.Ie. and Haponiuk, M.A. (2023), “Activities of non-banking financial institutions on the market of financial services Economy and society”, *Ekonomika ta suspilstvo*, [Online], vol. 57, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3128/3051> (Accessed 24 March 2024).

2. Drebot, N.P. Tanchak, Ya.A. and Mykolysyn, M.M. (2020), “Development trends of non-banking financial institutions in the financial services market of Ukraine”, *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 30 (1), pp. 109-114.

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2001), The Law of Ukraine “About financial services and state regulation of financial services markets”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text> (Accessed 20 March 2024).
4. Official website of the National Bank of Ukraine (2024), “Supervision of the market of non-banking financial services”, available at: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/nonbanks> (Accessed 25 March 2024).
5. Official website of the National Bank of Ukraine (2023), “Overview of the non-banking financial sector. November 2023”, available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Nonbanking_Sector_Review_2023-11.pdf?v=7 (Accessed 15 March 2024).
6. Bazylevych, V.D. and Osetskyi, V.L. (2013), “Institutional concept of modernization of financial institutions”, *Finansy Ukrainy*, [Online], vol . 5, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2013_5_4 (Accessed 26 March 2024).
7. Rozhkova, K. (2023), “Four steps to the new market of non-bank financial services”, available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/11/16/706676/> (Accessed 27 March 2024).

Стаття надійшла до редакції 28.03.2024 р.